

**РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР НЕГИЗИДА БЎЛАЖАК
ЎҚИТУВЧИЛАРНИ КАСБИЙ ФАОЛИЯТГА ТАЙЁРЛАШНИНГ
ТАЪМИНОТЛАР ТИЗИМИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ**

DOI: <https://doi.org/10.53885/edinres.2021.85.38.013>

Тўрақулов Улуғбек Холбўтаевич

*Тошкент давлат педагогика университети, педагогика фанлари
бўйича фалсафа доктори*

Аннотация: Мазкур мақолада рақамли технологиялар негизда бўлажак технологик таълим ўқитувчиларни касбий фаолиятга тайёрлашдаги илмий-методик таъминотини такомиллаштириши муаммосини ҳал қилиниши баён қилинади. Ушбу мақоладан таълим жараёнини ва бўлажак мутахассисларни касбий фаолиятга тайёрлашни ахборотлаштириши муаммоси билан шугулланувчилар фойдаланиши мумкин.

Калит сўзлар: Рақамли технологиялар; бўлажак ўқитувчилар; касбий; фаолият; тайёрлаш; таъминотлар; шакллантириши; тизим; ахборотли; техника; дастурий; ташкилий; услубий; эргономик; амалий-лаборатория; муаммо; йўриқнома; тавсия; жараёнлар; мақсад; алгоритмик; ихтисослаштирилган; интеллектуаллаштирилган; слайдлар.

**ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПОДГОТОВКИ
БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ОСНОВЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ**

Туракулов Улуғбек Холбўтаевич

*Ташкентский государственный педагогический университет, доктор
философии по педагогическим наукам*

Аннотация: В данной статье описывается, как предстоящее технологическое образование на основе цифровых технологий решит проблему совершенствования научно-методического обеспечения подготовки учителей к профессиональной деятельности.

Данная статья может быть использована теми, кто занимается проблемой информатизации образовательного процесса и подготовки будущих специалистов к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: цифровые технологии; будущие учителя; профессиональные; деятельности; подготовительные; программные; системные; информационные; технические; программные; организационные; методические; эргономические; прикладные-лабораторные; проблемные; инструктивные; рекомендательные; процессы; целевые; алгоритмические; специализированные; интеллектуализированные; слайды.

**FORMATION OF A SYSTEM TO ENSURE THE TRAINING OF
FUTURE TEACHERS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY BASED ON
DIGITAL TECHNOLOGIES**

Turakulov Ulugbek Kholbutayevich

*Tashkent State Pedagogical University, Doctor of Philosophy in
Pedagogical Sciences*

Annotation: This article describes how the upcoming technological education based on digital technologies will solve the problem of improving the scientific

and methodological support of teacher training for professional activities.

This article can be used by those who deal with the problem of informatization of the educational process and the preparation of future specialists for professional activities.

Keywords: digital technologies; future teachers; professional; activity; preparatory; software; system; information; technical; software; organizational; methodological; ergonomic; applied-laboratory; problem; instructive; recommendation; processes; target; algorithmic; specialized; intellectualized; slides.

Маълумки, таълим жараёнидаги ёки муайян бир йўналишдаги мутахассисларни касбий фаолиятга тайёрлашда режалаштирилган мақсадни амалга ошириш учун турлича янгидан-янги усуллар, методлар, технологиялар ва шу қабилар керак бўлади. Уларни танлашда албатта қаралаётган муаммонинг қўйилиши ва мақсад - вазифаларини ҳал қилишни оптималлаштириш нуқтаи назаридан қараб чиқиш керак. Бу борада тадқиқот жараёнида умумилмий тадқиқот услублари (методлари ва технологиялари) дан ташқари тадқиқот жараёнига хос бўлган янги хусусий услублар (методлар ва технологиялар) ва методик ёндашувлар ҳам пайдо бўлишини доимо эсдан чиқармаслик керак. Бунга сабаб янги ҳосил бўлган услублар (методлар ва технологиялар) умумилмий тадқиқотлар билан мустаҳкам боғлиқликда бўлади.

Шу сабабли ҳам муайян мутахассисларни КФТда уларнинг таъминотлар тизимини яратиш ушбу соҳадаги долзарб муаммолар бўлиб ҳисобланади.

Мазкур мақолада ҳам айнан БТТЎни РТНда КФТнинг илмий-методик таъминотига тегишли бўлган таъминотлар тизимини шакллантириш масаласи қаралади.

Ушбу соҳада олиб борилган изланишларимиз ва кузатишларимиз натижаларининг кўрсатишича РНТда БТТЎни КФТдаги илмий-методик таъминотни такомиллаштириш муаммосини ҳал қилишнинг мукамаллигини таъминлаш учун қуйидагидек таъминотлар тизимини таркиб топтириб олиш керак экан: қонуний-ҳуқуқий таъминот; меъёрий-ҳуқуқий таъминоти; ахборотли таъминот; техник таъминот; дастурий таъминот; ташкилий таъминот; услубий таъминот; эргономик таъминот [1-4].

Қуйида улар тўғрисидаги қисқача маълумотларни келтирамиз.

Қонуний-ҳуқуқий таъминот. Бунда асосан соҳага тегишли қонун ва бошқа манбалардаги бўлажак мутахассисларни КФТга қўйилган замонавий талаблар эътиборга олиниб борилади.

2. Меъёрий ҳуқуқий таъминот. Бунда асосан соҳага тегишли давлат таълими ҳужжатлари эътиборга олинади.

Бундай таъминотларнинг мукамаллиги БТТЎни КФТдаги дарс машғулотларини амалга оширишда бўлажак мутахассисларни КФТдаги мавзуларни тўлиқ ва мукамал ўзлаштиришга кўрсатмавий асос бўла олади ва ўқитиш жараёнини ростлаб бориш имкониятини яратади.

3. Ахборотли таъминот. Бунга РТНда БТТЎни КФТнинг ахборот ресурслари ва БТТЎни КФТдаги таълимни ахборотлаштиришга қўйилган талаблар асос қилиб олинади. Бунда фақатгина маълумотларни қайта ишлашга ҳар хил тизимлар билан керакли операцияларни амалга оширишга

ёрдам берадиган ахборотларни қулай ва оператив равишда корректив (тузатишлар киритишга) қилинадиган ахборот тузилмасини эътиборга олиш керак бўлади.

4. Техник таъминот. Бунга тегишли мажмуадаги таркибий қисмлар, яъни воситалар фойдаланиш учун қулай бўлиши керак ва улар ёрдамида маълумотлар базаси, ахборотлар банклари билан ҳамда ушбу йуналишдаги техникалар, яъни “ақлли” ҳамда ақллилаштирилган техникалар билан юқори даражадаги аниқлик билан мулоқотда (коммуникацияда) бўлишини амалга ошириладиган бўлиши керак. Шунингдек, улардан индивидуал фойдаланишда ҳам юқори даражадаги эргономик хусусиятга эга бўлиши ва хизмат кўрсатишга қулайлик туғдира олиши керак.

5. Дастурий таъминот. Бу қисмга тегишли дастурлар мажмуаси РТНда БТТЎни КФТнинг илмий-методик таъминотни такомиллаштиришнинг барча босқичлари учун тўлиқ ва ишончли равишда хизмат қила оладиган бўлиши керак. Унинг ёрдамида қаралаётган муаммога оид дастурлашларни автоматлаштирилган талабларига ҳам жавоб бера оладиган бўлиши керак.

Бунга сабаб дастурлар мажмуалари БТТЎни КФТни такомиллаштиришдаги интеллектуаллаштирилган ўқитиш тизимларини ишлаб чиқиш ва уларни амалиётга жорий этишда ҳаракатлантирувчи дидактик асос бўлади.

6. Ташкилий таъминот. Бунда энг аввало, БТТЎни КФТдаги босқичлар (тайёргарлик, шакллантириш, асословчи ва жорий этиш босқичлари) ишини БТТЎни КФТдаги илмий-методик таъминотни такомиллаштириш босқичлари (дидактик, генерализациялаш, адаптациялаш босқичлари) ишлари билан интеграциялаш ишлари амалга оширилади.

Ушбу жараён БТТЎни КФТдаги слайдлар, интеллектуаллаш-тирилган технологик хариталардан фойдаланишдан бошлаб, то иқтисослаштирилган-интеллектуаллаштирилган ўқитиш тизимларини ишлаб чиқиш, улардан амалий фаолиятда фойдаланишгача бўлган саъй-ҳаракатларни ўз ичига олади.

Услубий таъминот. “Метод (юнонча *metodos* - билиш ёки тадқиқот йўли, назария, таълимот) – амалий ва назарий эгаллаш, ўзлаштириш, ўрганиш, билиш учун йўл-йўриқлар, усуллар мажмуаси” [ЎзМУ.-Т.: ЎзМУ.....-5ж.-613б.]

Демак услубий таъминот - бу БТТЎни КФТнинг концептуал ва назарий асосларини, мазмунини, мақсадини, воситаларини ва улардан фойдаланиш усулларини, амалий-лаборатория машғулотларни ташкил этишга мўлжалланган йўриқнома ва тавсияларни ўз ичига олувчи ҳамда мазкур соҳадаги педагогик муаммоларни ҳал этишга ахборотлаштириш нуктаи назардан ёндашишни таъминловчи усуллар мажмуаси.

Биз томонимиздан таклиф этилаётган таъриф айнан РТНда БТТЎни КФТдаги илмий-методик таъминотни такомиллаштиришнинг оптимал вариантини таъминлашни кафолатлаши керак бўлади, яъни у мавжуд ишланмаларини амалиётга тадбиқ қилиш, улардан амалиётда фойдаланиш ҳамда фаолият самарадорлигини баҳолаш бўйича услубий кўрсатмалар, тавсиялар тизимини шакллантиришга фундаментал асос бўлиши лозим, шунингдек, у БТТЎни КФТнинг ахборотли таъминоти ва унинг функционал вазифаларини интеллектуаллаштирилган ўқитиш тизимларидан фойдаланишни ўрганиш воситалари мажмуаси, намойиш

қилиш намуналарини ҳам ўз ичига олиши керак.

8. Эргономик таъминот.

“Эргономик тизимлар -“Одам-ЭХМ“ мулоқотни йўлга қўйиш ва “Одам-ЭХМ” тизим ёрдамида ҳодиса ва жараёнларни бошқаришга ёрдам беришга мўлжалланган тизим.

Эргономик тизимлар муайян таълим йўналиши ёки муайян бир йўналишга оид бўлажак мутахассисларни тайёрлаш бўйича олиб бориладиган тадқиқотларнинг оптимал вариантларини яратишга кенг имкониятлар яратар экан.

Олиб борган тадқиқотимизга асосланиб хулоса ўрнида шуни таъкидлаш мумкинки, БТТЎни РТНда КФТнинг таъминотлар тизими бўлажак мутахассисларни КФТда янгича сифат ўзгаришлар қилиб, юқори самарадорликни қўлга киритишга кенг имкониятлар яратади, ушбу соҳага оид инновацион ёндашувни амалга оширишга шарт-шароит яратади.

Мазкур тадқиқот иш методологик характерга эга бўлганлиги сабабли, ундан бошқа йўналишдаги бўлажак мутахассисларни КФТдаги таъминотлар тизимини яратишда фойдаланишга ҳам тавсия бериш мумкин.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

Тўрақулов У.Х. Бўлажак ўқитувчиларни интеллектуал фаолиятни ташкил этишга тайёргарлигини такомиллаштириш. Пед.фан.фалс.докт. (PhD)...дисс.-Т., 2020, 187 б.

Тўрақулов У.Х. Бўлажак ўқитувчиларни интеллектуал фаолиятга тайёрлашни ахборотли қўллаб-қувватлаш// ЎзМУ хабарлари.-Т., 2018.-№ 1/5.-Б. 337-340.

Тўрақулов У.Х. Бўлажак ўқитувчиларни интеллектуал фаолиятга тайёрлаш босқичлари// таълим тизимида ижтимоий-гуманитар фанлар. ИМЖ.-Т., 2018.-№1.Б. 62-66.

Тўрақулов У.Х. Таълим мазмунини интеллектуаллаштиришга инновацион-интегртив ёндашув// Замонавий тадқиқотлар, техника ва технологияларнинг долзарб муаммолари ва ривожлантириш тенденциялари: Республика илмий-амалий анжумани материаллари.-Жиззах, 2019.-Б. 338-340.